

1 pl. S.

Sz-586/65

BIZALMAS

09/907

Feljegyzés

a Solidaritás Haziipari Szövetkezettel kapcsolatban.

A szövetkezet 1954.-ben alakult azzal a céllal, hogy a világi szolgálatba át nem vett szerzetes nőknek és szerzeteseknek kereseti lehetőséget biztosítson, valamint hogy a hivatásukból elmozdított szerzetesek ne árásszák el a népgazdaság különböző ágait. /A szerzetes rendek 1950-ben az Elnöki Tanács rendelete alapján lettek megszüntetve./

A szövetkezet termelési tevékenysége:

női fehérnemű, kötöttáru, egyházi ruhák készítése, export gyermekruha, export bőrkésztyű, saját és más szövetkezet részére export áruk csomagolása.

A szövetkezet létszáma és kapacitása az elmúlt 10 év alatt olyan mértékben fejlődött, ami megítélésünk szerint politikai és egyházpolitikai szempontból is káros és messzemenően túlhaladta a szövetkezet alapításának eredeti céljait. E helyzetet az alábbi táblázat mutatja:

| Év:   | Termelési érték összesen: | Ebből export:        | Létszám: |
|-------|---------------------------|----------------------|----------|
| 1954. | 5.388/m.ft.               | külön jelentve nincs | 480 fő   |
| 1955. | 15.975/m.ft.              | 2.122/m.ft           | 667 "    |
| 1956. | 23.834/m.ft.              | 4.468/m.ft           | 774 "    |
| 1957. | 49.821/m.ft.              | 5.637/m.ft.          | 1337 "   |
| 1959. | 47.095/m.ft.              | 14.368/m.ft.         | 1532 "   |
| 1960. | 37.831/m.ft.              | 10.167/m.ft.         | 1637 "   |
| 1961. | 43.249/m.ft.              | 17.772/m.ft.         | 1609 "   |
| 1962. | 45.528/m.ft.              | 19.886/m.ft.         | 1552 "   |
| 1963. | 50.366/m.ft.              | 23.548/m.ft.         | 1606 "   |
| 1964. | 55.107/m.ft.              | 27.178/m.ft.         | 1723 "   |

A Solidaritás szövetkezet termelési tevékenységét országos méretekben folytatja. Erre lehetőséget biztosított az 1954.-től folyamatosan jóváhagyott alapszabály, amely működési területként egész Magyarországot jelöli meg. Budapesten működik a központi iroda és 13 telephely, vidéken 4 városban kisebb termelő-üzem, 5 városban termelésirányító egység működik, 85 városban és községben kisebb-nagyobb létszámmal bedolgozók vannak.

Mint fentiekből kitűnik a Solidaritás termelési tevékenysége, gazdasági hálózata az alapítási célokat messze túlhaladva, szinte országos méretekre terjed ki.

A Solidaritás a többszáz családra kiterjedő gazdasági kapcsolaton keresztül a vallásos nézetek, sőt politikai kapcsolatoknak is hordozójává vált. Nézetünk szerint ma már nem elsősorban gazdasági hasznos-

ság, vagy exporttevékenység szempontjából kell értékelni a szövetkezet létét, hanem politikai szempontból.

Az OKISZ és az Állami Egyházügyi Hivatal már több esetben foglalkozott a Solidaritás Htsz. ügyével és annak alapján előterjesztéseket tettek a szövetkezet tevékenységének politikai és gazdasági visszaszorítására, de gyakorlati végrehajtásra nem került sor.

gond. oldalról  
nem került sor  
visszaszorításra

# I.

## A Solidaritás Htsz. jelenlegi helyzete.

A szövetkezet a "Háziipari Mintaalapszabály" szerint működik. Az első alapszabály 1954. január 11-i keltezésű. Az akkori helyzetnek megfelelően az alapszabály működési területként Magyarország egész területét határozza meg, miután a volt szerzetesrendiek az ország különböző területén laktak. A szövetkezet utolsó alapszabályát a Textil-KISZÖV 1963.-ban hagyta jóvá, változatlan területi működéssel.

A "Háziipari Minta-alapszabály" és a Solidaritás alapszabálya között a 23.§./2/ bekezdésnél van eltérés, mely szerint "az elnök felelős a szövetkezeti tagok kulturális és politikai neveléséért" a politikai szó helyett szociális szó van.

## A szövetkezet létszámának összetétele 1964. december 31.-én:

|                                |        |
|--------------------------------|--------|
| Közös üzemben dolgozó termelők | 300 fő |
| Bedolgozó termelők             | 1353 " |
| Nemtermelő                     | 66 "   |
| Ipari tanuló                   | 4 "    |

## A közös üzemben dolgozó termelők közül:

|                                                                      | szerzetes | polgári személy |
|----------------------------------------------------------------------|-----------|-----------------|
| Nemtermelők közül                                                    | 265<br>60 | 35<br>6         |
| A bedolgozók ilyen arányu elhatárolása nem áll rendelkezésre, de kb. | 500       | 853             |
|                                                                      | 825       | 894             |

A bedolgozó létszámból 1964. december 31.-én a szövetkezet kimutatása szerint 277 fő vidéki bedolgozó.

## A termelő tevékenység az alábbi helyeken történik:

|                               |                                |
|-------------------------------|--------------------------------|
| Központi iroda                | Budapest V. Szt.István tér 15. |
| Exporttervező, konfekció      | " V. Guszev u. 29.             |
| Himzett gyermekkonfekció      | " VIII.Déri u. 6.              |
| "                             | " XVII/Rákosliget/Xv.u.16.     |
| "                             | " XIV.Május 1.u.19.            |
| Egyházi ruha, exportkézimunka | " I.Battyányi tér 7.           |
| Méretes papi szabóság         | " V. Irányi u.18.              |
| Bőrkesztyűkészítő             | " V. Tolbucin krt.16.          |
| "                             | " VIII.Reviczky u.9.           |

|                         |                               |
|-------------------------|-------------------------------|
| Gépi kötőrészleg        | Budapest VII. Rumbach S.u.15. |
| Kézi horgolórészleg     | " VII.Rottenbiller u.38.      |
| Export csomagolórészleg | " III.Korház u.37.            |
| " " raktár              | " VIII.Or u.3.                |
| " " "                   | " XIII.Csángó u.14.           |

Vidéki konfekciós termelő üzemek:

|              |                      |
|--------------|----------------------|
| Mezőkövesd   | Mátyás u.11.         |
| Kecskemét    | Csongrád u.27.       |
| Kecskemét    | Dobó u.              |
| Szeged       | Szende Béla u.11.    |
| Bakonygyepes | Kossuth Lajos u. 61. |

Vidéki termelésirányító egységek:

Albertirsa  
Pécs  
Győr  
Fertőd  
Cegléd

Az előbbiekből megállapítható, hogy a szövetkezet összetétele az évek folyamán - a növekedés következtében - eltolódott és a polgári személyek száma meghaladja a volt szerzetesrendiek létszámát.

Ez az arány nem tükröződik a vezetőség / választott vagy kinevezett / összetételében. A választott szervek kizárólag a volt szerzetesrendiek. A részlegvezetők, művezetők, kisebb vezetőállásuk szintén volt szerzetesrendiek, legfeljebb melléjük beállítanak beosztottként szakmailag képzett dolgozót.

A polgári személyek felvétele a szövetkezetbe a következő módon történik:

- elsősorban egyházi személyek ajánlására, vagy volt szerzetesrendi szövetkezeti tagok rokonsági ágon ajánlják felvételre a polgári személyt,
- egyes esetekben előfordul, hogy szakmai tudásuk révén kerülnek felvételre,
- a papi és szerzetesi személyek felvétele nem záródott le az alakulás után évekkel, hanem jelenleg is van utánpótlás olyan személyekből, akiket a legális egyházi funkció gyakorlásától a magyar állam törvényei időlegesen, vagy véglegesen eltiltottak.

A szövetkezet gazdasági működése:

A Solidaritás szövetkezetnél 1965. I. félévében a felügyeleti szerv - a Budapesti Ruházati KISZÖV - éves átfogó ellenőrzést tartott. A gazdasági működésre vonatkozó adatok a vizsgálat megállapításain alapulnak.

./.

A szövetkezet gazdasági működését általában az jellemzi, hogy a fennálló törvényes rendelkezéseket betartják, kirívó hiányosságot a lefolytatott vizsgálatok nem tártak fel.

A szövetkezet működése gazdaságos. 1964. évben a szövetkezet nyeresége 9,4% volt, amely forintban 5.171.000.-ft.-ot tett ki. A szövetkezet nyeresége az ellenőrzés alá vont időszakban meghaladta a súlyozott diktált haszonkulcsot.

A termelési költség szint az 1963. évi 91,2%-ról, 1964.-re 90,9%-ra csökkent.

A termelési érték összetételét tekintve ruhaipari termék 57,8%,- bőripari termék 19,5%,- kötött hukszolt termékek 16,5%,- himzett termékek 3,5%,- és szolgáltatás 2,7% .

A termelési érték az előző év azonos időszakához viszonyítva 9,2%-al, az anyagnélküli termelési érték pedig 8,9%-al emelkedett.

A szövetkezet 1964. évben 229/m ft. értékű új és korszerű gép beállításával biztosította a termelési terv teljesítését, melyek a termelékenységi mutatók alakulására is a fentiek szerint kedvező hatást gyakorolt, miután a termelékenység 1963-64.-re 1,3%-os emelkedést mutat.

A szövetkezet vagyoni helyzete az alábbi:

|                                  |         |
|----------------------------------|---------|
| állóeszköz állomány nettó értéke | 2.031,9 |
| befizetett részjegyalap          | 593,2   |
| tartalékalap                     | 9.008,2 |

Hitelt a szövetkezet nem vesz igénybe.

A vizsgálat megállapította, hogy a jegyzett részjegyalap az előírt-nál kevesebb. A póttjegyzésre vonatkozó intézkedés megtörtént.

A szövetkezet közös üzemeiben a gépesítés fejlett. A hasonló profilu szövetkezetekhez képest a gépesítés mértéke nagyobb. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy gépeik egy részét külföldről kapják.

Az 1964-ben beszerezett gépek közül példaképpen megemlítünk egy Schrobelt féle holozó gépet, amelyet Marácz Margit szövetkezeti tag apportként hozott a szövetkezetbe úgy, hogy párisi tartózkodása alkalmával ajándékba kapta. Ugyancsak ajándékba kapott a szövetkezet 1964. év folyamán a Nemzetközi Caritástól egy mikróbuszt, amelynek csak a vámértéke terhelte a szövetkezetet.

Vidéki részlegek és bedolgozók foglalkoztatása, illetve munkaellátása úgy történik, hogy a budapesti részlegekből naponként postázzák részükre a szabványokat. A készáru a bedolgozó, illetve a vidéki részleg szintén postán küldi be a szövetkezetnek. Hozzávetőleges adatok alapján évi 70.000.-ft.-ba kerül a vidéki tagok munkával ellátásának postaköltsége.

A vidéki dolgozók foglalkoztatását indokolatlannak tartjuk, különösen a polgári személyek esetében, egyrészt a helyi gazdasági szerveknél megfelelőbb munkaellátásban részesülhetnek, másrészt - bár nem nagy összegű, de mégis - plusz költséget jelent a félkész és késztermék postaköltsége.

A szövetkezet belső életével kapcsolatos tapasztalatok:

A Solidaritás szövetkezet megalakulásának körülményei, valamint az, hogy a szövetkezeti alapszabály nagymértékű autonómiát tesz lehetővé, - sajátos, a többi szövetkezettől vagy gazdasági egységtől eltérő helyzetet és gyakorlatot alakított ki ennél a szövetkezetnél.

- 1./ A Solidaritas Htsz. mint gazdasági egység keretei között az illegális szerzetes rendek legális keretek között élnek és dolgoznak. A legális lehetőség teljes mértékben biztosítja számukra a szerzetesi életforma további fenntartását.

A volt szerzetes-rendiek tudomásul veszik, hogy az alapszabály szerint elnököt kell választani, azonban az elnök egyszemélyi felelőssége és jogköre nem érvényesül úgy, mint más gazdasági egységnél miután a szövetkezetet tulajdonképpen a tekintélyen alapuló szerzetesi kollektíva irányítja.

A szövetkezetnek, mint legális szervnek a létezése nem csak a megmaradt szerzetesek rendi keretben való működésére ad lehetőséget, hanem az u.n. utánpótlás / noviciusok / biztosítására is. Ismereteink szerint ezzel a lehetőséggel élnek is.

A rendi élet fenntartását elősegíti az a gyakorlat, hogy a szövetkezet vezetősége a volt szerzetesrendiek számára nem csak a munka lehetőséget, hanem ezen túlmenően bizonyos személyi szükségletek kielégítését is elősegíti. Pl.: a volt szerzetes-rendiek egy részének a mostoha lakásviszonyok enyhítésére a legkülönbözőbb háztartási eszközöket biztosítják üzemen belül. / ágy, mosógép, fürdőszoba, villanytűzhely, hűtőgép/, vagy pl. a rákosligeti részlegben tíz személy részére munkásszállót rendeztek be.

- 2./ A szövetkezeti autonomia teszi lehetővé a szövetkezet számára, hogy a gazdasági irányító szervek mindez ideig a szövetkezet tagja vagy alkalmazottai közé megbízható személyt felvétetni nem tudtak,

- 3./ A szövetkezet egyes részlegeiben ebéldíj helyett egyházi szertartásokat, ima-órákat tartanak, melyen a volt szerzetesek vesznek részt.

A szövetkezet munkatermeiben mindenütt ki van függesztve a pápa képe. A köszönési mód: "dicsértessék- mindörökké". A polgári személyek általában hasonló módon üdvözlik a dolgozókat. A személyes megszólítás: "Atya"- "Nővér".

- 4./ A szövetkezetben munkaverseny nincs. A jutalmazási alap felhasználásánál nem érvényesül következetesen a legkiválóbbak jutalmazása, hanem tömeges jutalmazásokat rendeznek. Általában karácsony előtt, de már az elmúlt esztendőben November 7.-e előtt is 24, vagy 50.-ft.-os ajándék-csomag juttatást eszközöltek. Kulcspozícióban lévő személyeknél névnap, születésnap alkalmából ajándékozás történik a szövetkezet terhére. / Saját termék ajándékozás./

- 5./ Megállapításunk szerint a szövetkezet jelentős külföldi kapcsolatokkal rendelkezik. A szerzetesek közül több tag nyugati országba utazik, ahol felhasználják szerzetesi kapcsolataikat és ezen keresztül illegális tevékenységet fejtenek ki, valamint a

szövetkezet részére nyújtandó anyagi segítséget biztosítják. Pl. 1964.-ben egyéni turista utalevével kb. 60 személy utazott nyugati országokba, de emellett csoportos IBUSZ utazásokon is résztvettek. 1964.-ben a szövetkezetben elfekvő írásbeli anyagokból megállapítást nyert, hogy két személynél a kinntartózkodás 3 hónapon túl terjedt. Ez esetben a felsőbb szervek megkerülése miatt névleg törlik a külföldön tartózkodót a szövetkezet létszámából és visszatérése után ismét felveszik. 1964.-ben a szövetkezet elnöke Bécsben és Rómában járt. A vezetőség önkényesen 7 napot munkanapnak nyilvánított, mivel "ezt a közösség érdekében" töltötte el. A Nemzeti Bank Devizagazgatósága és az OKISZ a közelmúltban adott engedélyt kb. 1.000.-ft értékű ajándék vámmentes kiviteléhez a Nemzetközi Caritas számára.

- 6./A szövetkezet jelentős exporttermelést folytat. Az exporttermelésen belül különleges helyzetük van a bőrkesztyű termelésénél, mert a TANNIMPEX Külkereskedelmi Vállalat illetékes osztályvezetőjével szoros személyi kapcsolatuk áll fenn. /Az illető felesége a szövetkezetnél bedolgozó, a lányát egyetemi felvételre az egyik nővér készítette elő és elintézték egyetemi felvételét./

Ebből a személyi kapcsolatból a többi szövetkezetre esetenként gazdasági hátrányok származtak. Pl. a kesztyűmodelleket és árvevést a többi szövetkezetre is kötelezően, a Solidaritas szövetkezet készíti el, azt fogadja el a TANNIMPEX.

A külföldi vevőket az utóbbi években kizárólag a Solidaritas szövetkezethez viszik látogatóba, állítólag azért, mert a vendéglátás jobban biztosítható.

Ennek, valamint a volt szerzetesek nagymérvű külföldi utazásainak következménye, hogy sok külföldi magánszemély is felkeresi a szövetkezetet.

- 7./Jelzéseink szerint a szövetkezet több olyan személy részére folyósít anyagi támogatást, akiket a papi működéstől törvényeink alapján eltiltottak. Az ilyen személyeket névlegesen állományba veszik, fizetést folyósítanak részükre, de azok a valóságban semmiféle munkát nem végeznek.

Ezzel kapcsolatban az ellenőrzés során állapítottunk meg ugyan szabálytalanságokat, de a bércsalást nem tudjuk bizonyítani.

## II.

Az elmúlt 10 év tapasztalata azt bizonyítja, hogy a feloszlatott szerzetesrendek a Solidaritas Htsz égisze alatt ~~tömörülnek~~, ez legalis lehetőséget nyújtott arra, hogy politikai beolvadásukat egyes rétegekben fenntartsák, a gazdasági funkciót vallásos nézetek terjesztésére használják fel. A szövetkezeten belül a lelki-kényszer párosul a gazdasági kényszerítő eszközökkel.

A Solidaritas szövetkezet jelentőségét Romában is felismerték, ezért a szövetkezetnek maximális támogatást biztosítanak. A szövetkezet létét, működését nemzetközi viszonylatban is ismerik a reakciós erők és ezért érthető e szervezet támogatása.

Mindezekből következik: a Solidaritas szövetkezet további munkájára, szervezetére megteendő intézkedések során alapvetően figyelembe kell venni, hogy ez politikai kérdés és ezért eredeti keretbe történő visszaszorításuk a fokozatosság elve alapján történhet.

### Javaslat:

A Solidaritas szövetkezetnek mint gazdasági egységnek fenntartása indokolt, mert a volt szerzetesrendiek vonatkozásában fennáll a további foglalkoztatási igény. A további működésre kétféle megoldás képzelhető el.

- 1./ A szövetkezet dolgozóinak létszámát fokozatosan le kell szűkíteni a volt szerzetesrendiekre, az így fennmaradó gazdasági egység az "Actio Catolica" irányítása és ellenőrzése mellett működjön.  
- / E megoldásnál fennállhat az a veszély, hogy kül és belpolitikai szempontból egyaránt legalizáljuk a Solidaritas Htsz egyházi szervezeti jellegét./
- 2./ Jóval kisebb gazdasági feladattal, a vegyes foglalkoztatás fenntartása és a természetes kihalással párhuzamosan a polgári személyek arányának növelése.

Ez a megoldás abban az esetben alkalmazható, ha a politikai irányítást biztosítani lehet. A szövetkezet jelenlegi eltérő alapszabálya kizárja a politikai munka vitelét szövetkezeten belül. Ez az eltérés tarthatatlan, miután a Magyar Népköztársaságon belül nem működhet olyan szocialista szektor, ahol politikai irányítás és ellenőrzés nem érvényesül.

- ad 1./ E megoldásnál az Egyházügyi Hivatal előzetesen megvizsgálja az átállítás /"Actio Catolica"/ jogi és politikai lehetőségeit.
- ad 2./ A politikai ellenőrzés és irányítás megvalósításának eszközeit az OKISZ tanulmányozza, elsősorban alapszabály ill. jogi vonatkozásban.

./.

Mindkét megoldás esetén 1966.-tól folyamatosan a gazdasági sorvesztás eszközét kell alkalmazni, a fokozatosság elve alapján az alábbiak szerint:

- a./ A tervmutatókon keresztül történő sorvasztás
- b./ Az elrendelt vidéki tagzárlat további fenntartása
- c./ A középírányító<sup>10</sup> szerv / KISZÖV / a szociális juttatások terén tapasztalt szabálytalanságok megszüntetésére tegyen intézkedést.

/Fentiekben rögzített intézkedések megtétele a gazdasági irányító szervek hatáskörében megoldhatók.

- d./ A szövetkezet exporttermelésének csökkentése, a kesztyűterhelésben sajátos helyzetük megszüntetése.

/ A végrehajtáshoz a külkereskedelmi szervek egyetértése szükséges./

- e./ A vidéki vagy egyes budapesti részlegek átadása helyi szövetkezeteknek.

/ Az alapszabály szerint ezt a közgyűlésnek kell megszavazni, jelen összetételben feltehetően a közgyűlés nem járul hozzá a részlegek leválásához./

-----

A Solidaritas Htsz működéséről szóló feljegyzés elkészítésében résztvettek:

A gazdasági irányító<sup>10</sup> szervek: OKISZ - KISZÖV képviselői  
Venéczy Jánosné és  
Bagi Vilmosné

Állami Egyházügyi Hivatal képviselője  
Szeifert József

Belügyminisztérium képviselője  
Süki Lajos

Budapest, 1965. július 27.

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT  
KÖZPONTI BIZOTTSÁG  
Agitációs és Propaganda Osztály

Ny 15-161/65

fü 99-857/65 89  
5. augusztus 6

Budapest, 196.....

Ag/907/2

Arch

Ipari Osztály

Asztalos Lajos elvtársnak

Kedves Lajos elvtárs!

Hogyan tanulsz feljegyzés!

Kedves Asztalos Elvtárs!

Junio

Mellékelten küldöm az OKISZ feljegyzését a "Solidaritas" Htsz-el kapcsolatos problémákról. A feljegyzés egy, a mi osztályunkon tartott megbeszélés alapján készült, amelyen Hont elvtársnő is résztvett. Mivel a problémák főleg politikai jellegűek és valamilyen beavatkozás szükségesnek látszik, közösen kellene javaslatot készíteni vezetőszerzerv elé.

Melléklet

L. Nagy Róbert  
193.

Elvtársi üdvözlettel

Balló István  
/Balló István/

o.v.h.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

117

5. november 10.

Ag/907/3.

*lev*  
Kisipari Szövetkezetek  
Országos Szövetsége

Erdős József elnök elvtársnak

B u d a p e s t

Kedves Erdős Elvtárs!

*lev*  
A Szolidaritás Háziipari Szövetkezet tevékenységének az eredeti keretek közé való visszaszorításával egyetértünk.

Kérjük, hogy a hozzánk küldött ezirányú javaslatokba foglalt korlátozó lépéseket kezdjék el. A részleteket megbeszéltük Simon elvtárssal és Bagi elvtársnővel.

Elvtársi üdvözlettel

*Asztalos*  
/Asztalos Lajos/  
Ipari Osztály  
vezetője

/Orbán László/

|                         |                       |
|-------------------------|-----------------------|
| MSZMP KÖZPONTI IRATTÁRA |                       |
| Megőrz. ideje:          | 5 év helye: <i>ir</i> |
| Minősítette:            | <i>me</i>             |
| Megjegyzés:             |                       |

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

118